Associació d'Arxivers · Gestors de Documents de Catalunya

Informatiu de l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya

Butlletí 124

www.arxivers.com

Març 2015

El vocal informa
- Entra en funcionament la sala de premsa de l'AAC-GD
- Signatura del conveni de col·laboració amb el Computer Vision Center (UAB)

Destaquem
- Crònica del curs [01/2015], Eines i programari de reconeixement de textos manuscrits
- Crònica del Taller de gestió de documents electrònics. Compartir coneixement
- Visita guiada a l'Arxiu Comarcal del Vallès Occidental

La proposta
- Arissa. L'ombra i el fotògraf, 1922-1936 Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB)

De l'arxiu a l'arxiver
- Abigail Sagarra

Editorial

Els arxius i la corrupció. Qüestionar els sistemes i posar-los al dia

Aquest mes de febrer hem viscut dues proves de la necessitat de disposar de sistemes de gestió de documents posats al dia i realment productius. Dues proves de la necessitat de reduir les negligències i els oblits del passat, per tal de donar respostes en el present en una matèria tan sensible com és la lluita contra la corrupció.

L'AAC-GD va manifestar la seva clara voluntat de posicionar els gestors de documents i els arxivers com a aliats imprescindibles per a resoldre dubtes o inconsistències en matèria anticorrupció amb la signatura d'un conveni de col·laboració amb l'Oficina Antifrau ara farà prop d'un any. I ens hi reafirmem de totes totes. La nova legislació relativa a la transparència i a l'accés a la informació ja no permetrà admetre excuses com ara no disposar de documentació organitzada o no retrobar la informació necessària per a resoldre un cas de corrupció per una qüestió de mala conservació de l'arxiu.

Veiem sovint a la premsa com els mossos d'esquadra o la policia nacional entra a les oficines d'administracions públiques, partits polítics o empreses privades per apoderar-se de documentació i torres d'ordinadors perquè les unitats d'investigació trobin indicis per a inculpar els malfactors. Molts dels nostres professionals han hagut de deixar a corre-cuita les seves tasques ordinàries per donar resposta a peticions de documentació, sempre urgents i apressades, de les autoritats judicials. La lluita contra la corrupció necessita l'accés als documents i la nostra professió en té l'experiència necessària per a afavorir-lo. No enumerarem casos per no deixar-nos-en cap, però sí que ens fixarem, com hem dit, en dos de recents en els quals el mètode arxivístic i la gestió de documents han tingut alguna cosa a dir.

Comunicat sobre la Comissió Pujol

El dia 2 de febrer l'AAC-GD va emetre un comunicat en què va manifestar la seva opinió sobre com el Departament de Governació havia resolt la petició de documentació per part de la Comissió d'investigació sobre el frau i l'evasió fiscals i les pràctiques de corrupció del Parlament de Catalunya. Tot i que la Comissió havia

sol·licitat un seguit de documentació el passat mes de desembre, no va ser fins a finals de gener de 2015 que el Departament de Governació va enviar un informe als comissionats per a informar-los de les dificultats que tenia per a recuperar tot el que havien sol·licitat.

Efectivament, semblava una sol·licitud de molta documentació que la Comissió necessitava tenir a disposició seva, amb urgència i de manera apressada, per poder interpel·lar totes les persones que havien de comparèixer en relació amb els presumptes fraus que hauria pogut cometre el president Jordi Pujol durant els seus anys de govern a la Generalitat. Les raons per a justificar la demora en la presentació de certa documentació apel·laven que la documentació no estava digitalitzada o que es trobava en arxius "de paper", i que per poder ser puntuals s'estava considerant fins i tot la possibilitat de contractar personal "especialista".

Davant la sensació que algunes de les raons eren més evasives que una altra cosa, l'AAC-GD va posicionar-se i va manifestar, d'una banda, que s'estava menystenint la capacitació professional dels responsables de la custòdia de la documentació, i de l'altra, que una suposada manca de personal no s'havia de resoldre amb la contractació eventual de personal "especialista", sinó reforçant l'estructura dels arxius centrals i reforçant el personal ja existent. La reacció al comunicat va ser molt positiva per part del sector professional, tant de fora com de dins de la mateixa Generalitat de Catalunya. L'opinió de l'AAC-GD s'acabà posant de manifest fins i tot en paraules del mateix president Artur Mas, que en la compareixença en aquesta comissió, acceptà estar al corrent de la "denúncia" del "col·legi" d'arxivers. Ho féu a demanda del diputat Oriol Amorós, qui li plantejà que els diputats de la Comissió tenien la sensació que l'informe tramès era més una excusa que no pas una justificació acurada del perquè no es podia accedir a la documentació.

Ningú diu que la Generalitat no estigui en disposició de donar resposta, però el posicionament del Govern, tant en aquest informe com en la nota de premsa emesa el 28 de gener sobre aquest assumpte, va ser clarament deficitari. Fins i tot el Govern va posar sobre la taula dels comissionats del Parlament la necessitat de disposar d'un pressupost quantiós per a contractar personal "especialista" per evitar que l'activitat ordinària de la Generalitat es veiés entorpida o bloquejada per poder donar resposta a les peticions d'informació dels comissionats. Aquest pressupost, que no ha transcendit de manera oficial, tenia molts zeros i era clarament inassumible. Ens estalviem opinar sobre això, però sembla una excusa més.

En definitiva, es tracta d'antigues formes d'actuar que no poden tenir continuïtat en l'actualitat. Els canvis també han de venir per aquí. La manera de resoldre la inconsistència dels informes i els dubtes dels comissionats era explicar amb detall els procediments per accedir a la informació, mostrar on són les sèries documentals sol·licitades, posar a disposició dels comissionats l'accés als arxius centrals i, sobretot, admetre que si el desplegament de la Llei 10/2001 d'arxius i documents s'hagués fet de manera pertinent, potser aquesta lentitud s'hagués pogut resoldre de millor manera.

El rerefons del cas de la Comissió Pujol, pel que fa a la nostra professió, és la demostració que s'ha invertit poc –poquet– i de manera poc convençuda en la millora dels circuïts administratius de producció documental, en la dotació d'un sistema de gestió de documents sòlid i en la contractació de personal realment "especialista" a resoldre la bona i efectiva gestió de la documentació. I quan parlem d'invertir no ens limitem a una qüestió econòmica, sinó que ens referim també a invertir en una visió de conjunt i realment transversal. En idees i criteri! En cap cas, i ho repetim, el nostre comunicat posava en dubte el treball intern dels arxivers. Ni de bon tros! Vam voler defensar-lo i fer-lo visible. Sabem que el comunicat va circular i va arribar a moltes mans i veus a l'interior de la Generalitat, i que van ser molt poques les crítiques. Així ens ho van fer saber fins a tres partits polítics amb representació parlamentària que van sol·licitar personalment aclariments en relació amb el comunicat perquè havien tingut la mateixa percepció que nosaltres.

Aquests comunicats busquen fer visibles qüestions que es donen per segures i que no ho són. Una d'elles és pensar que la documentació i la seva organització interna és un tema ja resolt, com fan creure molts dels agents responsables actualment en matèria d'impuls de la transparència i l'accés a la informació pública a la mateixa Generalitat. Una altra és fer palès que quan l'AAC-GD reclamava la transparència a fons, la focalització del problema en la gestió del *back-office* per a garantir un accés real a tota la informació no era una mera petició gremial o sectorial, sinó la voluntat de fer visible un problema estructural i basilar de les administracions públiques. Lluitar contra la corrupció, en darrera instància, també passa per reconèixer els pocs recursos abocats a la reorganització de la informació, un aspecte que només pot tenir lectures negatives, per negligència o despreocupació, o fins i tot per voluntat específica i dolosa de dificultar-ne l'accés.

A la recerca del Llibre de Registre de Detinguts perdut de la Guàrdia Urbana de Barcelona

Un cas més concret de pèrdua de documentació és el que va fer públic el síndic de greuges, Rafel Ribó, el dia 23 de febrer. En la publicació de l'informe d'investigació realitzat pels fets del 4F sobre presumptes maltractaments policials a detinguts, el síndic va denunciar la pèrdua inexplicable del Llibre de Registre de Detinguts de la Guàrdia Urbana de Barcelona relatiu als detinguts de la comissaria de Ciutat Vella on es van poder produir les tortures l'any 2006. El tinent d'alcalde Joaquim Forn no va poder resoldre aquesta pèrdua en la roda de premsa del dia 25 de febrer, en què arribà a acceptar que no hi havia explicació ni jurídica ni arxivística per a entendre la pèrdua d'aquest llibre de registre i que, per aquest motiu, el mateix Ajuntament de Barcelona reconeixia que hi havia hagut irregularitats en el cas en qüestió. Poca cura, però també impunitat en la gestió negligent de la documentació pública per part dels responsables de la comissaria de Ciutat Vella.

Convé recordar que es tracta d'una sèrie documental no avaluada i, per tant, per defecte, considerada de conservació permanent. Així mateix, també convé dir que la destrucció no comunicada a la CNAATD de documentació pública pot ser motiu de requeriment sancionador i que, en aquest cas, pot ser motiu de sanció greu o molt greu, atès que la legislació estatal en matèria de con-

servació de documentació de la policia tipifica la destrucció de documentació com a motiu de sanció molt greu. Perdre, sorprenentment, un llibre de registre de detinguts i constatar que no hi ha documents anteriors al dia 10 d'octubre de 2007, és prou sospitós per prendre'ns seriosament la gestió de la documentació i el requeriment de responsabilitats per la mala gestió de la documentació.

En aquest sentit, l'AAC-GD ha recollit informació i ha fet el seguiment d'aquest cas per mostrar la necessitat que hi hagi una gestió responsable i per mostrar, igualment, com el mètode arxiver i la destresa en la gestió documental dels nostres professionals poden ajudar a donar respostes a les pèrdues "sobtades" de documentació.

La ciutadania sol·licita transparència i claredat cada vegada amb més intensitat. Així doncs, la responsabilitat cívica de la nostra professió s'ha de posar a favor de la claredat i no pas de l'opacitat o el descontrol. Precisament, la nostra feina ajuda a fer que el control sigui de nivell alt i de qualitat. No cal dir que si la ciutadania ens percep només des de l'òptica patrimonialista, veurà amb raresa que opinem en matèria d'anticorrupció. Hem de continuar promovent aquest canvi d'òptica perquè se'ns vegi com a agents fonamentals a l'hora de facilitar el retrobament dels indicis necessaris.

La progressiva dotació de sistemes de gestió documental en les organitzacions d'aquest país ha d'acompanyar la millora democràtica de la nostra societat i ha de recolzar la petició de millora democràtica dels nostres ciutadans. La qualitat democràtica d'un país es pot mesurar a partir de l'estat del seus arxius i de la dedicació que les administracions públiques i les empreses privades hi dediquen. La rendició de comptes i la fiscalització cada cop són més insistents, sigui per requeriments fiscals, sigui per necessitats de reorganització comptable, sigui per la necessitat d'obtenir procediments més eficients i eficaços. I aquest aprenentatge s'ha de fer per una evident necessitat de millora continuada, però també per una necessitat enorme de revisió dels sistemes documentals, però sobretot socials.

El vocal informa

Entra en funcionament la sala de premsa de l'AAC-GD

Olga Tàpias

Des dels inicis l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents i les persones vinculades a la seva Junta han volgut posicionar-se en aspectes socials i polítics que estan lligats de manera directa o indirecta a la nostra professió. La idea inicial era fer conèixer als mitjans de comunicació notícies simples i importants per al sector, com la inauguració d'arxius o la Declaració Universal sobre els Arxius. En els darrers temps, però, hem viscut un període en què la política i algunes gestions sobre fons documentals han començat a fer que el col·lectiu d'arxivers-gestors de documents obri els ulls davant actuacions i procediments que no són del tot transparents o en què considerem que s'ha elidit l'opinió de professionals del nostre àmbit.

Des de l'any 2009 hem fet públics un degoteig de comunicats en què l'AAC-GD ha manifestat la seva opinió i posicionament davant múltiples fets i actuacions. Aquests comunicats es van inten-

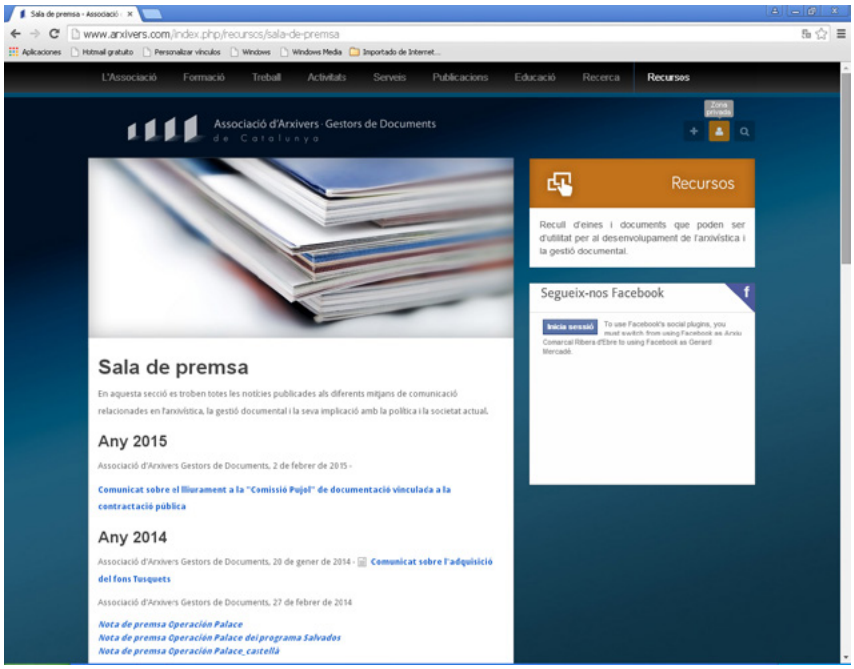

sificar durant el 2014. Vam començar l'any amb la publicació del comunicat de premsa sobre l'adquisició del fons Tusquets (20/01/2014) i, poc després, la nota de premsa de l'Operación Palace (27/01/2014), lligada a les declaracions fetes en el programa *Salvados* que va emetre el canal de televisió La Sexta.

Arran d'aquests comunicats, la revista *L'Avenç* va publicar un article relacionat amb el fons Tusquets i el diari *Ara* va publicar un breu reportatge amb el títol "Arxivers en peu de guerra: ni secrets ni foscor". A partir d'aquí, la implicació de l'AAC-GD en temes actuals i fervents relacionats amb la nostra actualitat ha estat constant: la nova Llei de transparència, la cessió de fons i la seva gestió, casos de corrupció, etc., a més d'intervencions de professionals del sector en ràdios i entrevistes a diaris.

Amb tot aquest material, i aprofitant l'actualització de la pàgina web i la nova estructura de seccions, s'ha decidit agrupar tots els comunicats, articles i podcasts en un únic espai: la Sala de premsa. Aquesta secció permet que els arxivers-gestors de documents i totes aquelles persones interessades tinguin el màxim d'informació tant de l'activitat de l'Associació com del posicionament que pren en temes socials i polítics.

Estem segurs que serà una secció que estarà en constant creixement i que permetrà prendre consciència de l'actuació de l'AAC-GD al llarg del temps.

Signatura del conveni de col·laboració amb el Computer Vision Center (UAB)

Vicenç Ruiz

El passat 9 de febrer, el president de l'AAC-GD, Joan Soler, i el director del Centre de Visió per Computador (CVC), Josep Lladós, signaren un conveni per a col·laborar "en la implantació i el desenvolupament d'estudis específics en matèria de producció, gestió i explotació de dades en format digital amb la finalitat d'augmentar les capacitacions dels experts en arxivística i gestió de documents en l'àmbit de l'Administració pública, l'empresa privada i la recerca universitària".

El CVC és un consorci públic de reconegut prestigi internacional, format per la Generalitat de Catalunya i la UAB, especialitzat en el camp de la visió per computador. Entre els nombrosos projectes que desenvolupa, cal destacar per la seva vinculació amb la documentació històrica 5CofM (5 Segles de Matrimonis), centrat en la mineria de dades (*data mining*) dels llibres d'esposalles de la Catedral de Barcelona, i Co-READ (Contextual Recognition of Ancient Documents), en què s'aplica la tècnica del reconeixement de paraules (*word spotting*) a l'estudi del context (paraules i símbols) dels documents.

Mitjançant aquesta col·laboració, l'AAC-GD ha inclòs en el seu programa de formació cursos sobre la producció, gestió i explotació de dades en format digital i el reconeixement òptic de caràcters, impartits per doctors o doctorands del CVC. Per la seva banda, aquest centre es compro-

met a presentar de manera preferent ofertes de col·laboració, de contractació o de participació en grups de recerca propis als membres associats de l'AAC-GD i a utilitzar la nostra borsa de treball. L'oferiment es farà quan el tipus de projecte incideixi directament en algun aspecte relacionat amb la gestió de documents electrònics, el disseny de portals de dades o l'explotació del patrimoni documental dels arxius històrics

El conveni és, en definitiva, una mostra de l'aproximació que la Junta de l'AAC-GD creu més adequada per al tractament dels fons històrics en la societat de la informació. Les disciplines i metodologies tradicionals (diplomàtica, paleografia, història) no poden convertir-se en una zona de confort on refugiar-se com a professionals aïllats dels canvis tecnològics i socials. Ben al contrari, cal utilitzar-les allà on, justament, són més necessàries: per enriquir els projectes més innovadors de tractament digital sobre el patrimoni documental. Hem de ser capaços de col·laborar en equips multidisciplinaris que permetin visibilitzar i difondre els jaciments d'informació de qualitat que custodiem. Es tracta més d'una qüestió d'actitud que no pas de coneixement tècnic i és un pas previ i imprescindible –tinguem-ho ben present– per forçar canvis que permetin reconduir la manca de polítiques específiques en matèria de difusió i comunicació dels arxius.

Aquesta actitud, doncs, és l'única manera d'escapar de la progressiva museïtzació del patrimoni documental, que, lamentablement, tant del gust és de les actuals autoritats culturals. Només a partir d'elaborar una narrativa pròpia que no ens limita a dinàmiques de col·laboració tradicionals, serem capaços de mantenir els arxius històrics com a centres independents i de consolidar uns pressupostos i un personal suficients, malgrat continuïn essent inferiors als dels altres centres "patrimonials". Que no sigui la manca d'adaptació del sector, si més no, el justificant de polítiques arxivístiques de poca volada. Cal ser conscients que o bé ens inserim plenament en el segle XXI o bé retornarem directament al segle XIX.

Destaquem

Crònica del curs [01/2015], Eines i programari de reconeixement de textos manuscrits

—

Hug Palou Miquel

A ningú que treballi amb documentació manuscrita antiga se li escapa el somni que, algun dia, prement una tecla d'ordinador, la cerca en el document i, perquè no, la transcripció del text estiguin resoltes de manera automàtica o, si més no, simplificada –llevat d'algun romàntic, entre els quals possiblement m'hi compti. El cert és que d'ençà que es va fer evident que el tradicional OCR, que reconeix paraules caràcter per caràcter, falla quan s'aplica als documents manuscrits, la recerca en aquest camp no s'ha aturat des de l'any 1996 i això fa que ara hàgim de parlar de realitats.

Ha estat un encert iniciar el programa de formació continuada de 2015 oferint una activitat inicialment restringida als alumnes de la primera edició del postgrau en Gestió i Tractament Digital de Documentació Històrica. La procedència professional dels participants ho avala: arxius municipals, parroquials, capitulars, universitaris, enginyers i informàtics de l'Administració local, institucions diverses i també representació de l'àmbit privat relacionada amb la història i la gestió documental.

Impartit per Alícia Fornés i Oriol Ramos, membres del DAG (The Document Analysis Group) del Centre de Visió per Computador de la Universitat Autònoma de Barcelona, el curs s'ha centrat en la presentació i evolució dels mètodes i tècniques principals per a cercar informació, paraules en realitat, Word Spotting (WS), en col·leccions de documents manuscrits sense necessitat d'haver de reconèixer i transcriure el contingut d'aquests documents.

La base dels diferents mètodes de WS es troba en el treball sobre documents digitalitzats, si bé no n'hi ha prou amb un format que permeti la visualització, sinó que la imatge digital ha de tenir una qualitat mínima determinada per a poder-hi treballar: 300 punts per polzada, un format sense compressió o amb compressió sense pèrdua i color, amb el "pes" consegüent. Més qualitat, millors resultats. Per què?

A partir de la imatge digital del document textual, se seleccionen paraules clau que per elles mateixes tinguin una càrrega informativa concreta i potencial. Les dades que aporta la imatge digital de la paraula clau es processen, es construeixen índexs, es determinen els algoritmes que s'han de seguir i es parametritza el sistema de cerca. El sistema que es defineix parteix de diversos mètodes de recollida de dades: segmentació de línies de text, paraules i caràcters; textos transcrits; exemples, classes i cadenes de paraules, i estructures textuals i contextos de paraules.

La cerca acara la imatge de la paraula clau per a localitzar imatges iguals o semblants en una col·lecció d'imatges de documents textuals d'on prèviament s'ha extret la imatge de la paraula cercada. El resultat són, doncs, paraules que tenen semblança, aparença visual, amb la que l'usuari vol cercar. El sistema, òbviament, pot retornar imatges no útils, però també està en funció del mètode seguit, de la combinació de diversos mètodes i de la possibilitat de depurar

Autor: Hug Palou de Miquel

els paràmetres del sistema.
Fins ara, el WS s'aplica amb resultats satisfactoris en recerques demogràfiques i genealògiques partint de registres parroquials, notarials, militars, actes, cadastre... documents estructurats en tot cas, en els quals els ítems que l'usuari cerca –noms propis i d'oficis– apareixen amb regularitat. Quan el document no és estructurat, quan el text apareix distribuït lliurement i els ítems informatius no segueixen una ubicació regular, el sistema, amb independència del mètode, és menys eficaç. El lector pot trobar un bon exemple de l'aplicació del WS en el projecte dels llibres d'esposalles de l'Arxiu Capitular de Barcelona. Malgrat les fites assolides, fins i tot en relació amb les iniciatives de transcripció i reconeixement integral de textos manuscrits (HTR), no es tracta d'un producte acabat ni a l'abast de qualsevol usuari potencial. Ens trobem davant de les possibilitats d'una tecnologia que està en constant desenvolupament, desitjosa d'anar més enllà en les possibilitats dels processos automàtics per a extreure dades i informació millors de les imatges. Els desafiaments immediats s'adrecen a superar les limitacions en la consulta que alguns tipus de mètodes comporten, a la problemàtica de l'existència de diverses mans en una mateixa sèrie documental, a l'ús escalable dels diversos mètodes, a la possibilitat d'aplicar aquesta tecnologia a textos en llatí i, potser per sobre dels altres, a com arribarà aquesta tecnologia a l'usuari més enllà de les condicions de "laboratori".

Crònica del Taller de gestió de documents electrònics. Compartir coneixement

Almudena Gutiérrez Garcia-Muñoz

Els dies 10 i 12 de febrer de 2015 va tenir lloc l'edició a Barcelona del Taller de gestió de documents electrònics. Compartir coneixement, organitzat per l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya. El taller el va impartir Teresa Cardellach, cap del sistema arxivístic de Terrassa, i Marta Munuera, tècnica responsable del sistema de gestió de documents electrònics de l'Ajuntament de Terrassa. Tal com s'avançava en el programa, el taller va tractar els tres grans passos (planificació, desenvolupament de les eines i implementació) que ha de seguir qualsevol organització que vol fer una gestió eficient dels seus documents electrònics i que, pràcticament tots els que treballem en el món dels arxius, coneixem teòricament i/o per algun intent pràctic més o menys avançat. L'aportació principal d'aquest taller, i on radica el seu èxit des del meu punt de vista, és a la segona part del títol: Compartir coneixement. La Marta i la Teresa ens han fet partícips de la seva experiència a l'Ajuntament de Terrassa i ho han fet des de la professionalitat i, el que és més important, des de la sinceritat. No només ens han ensenyat tota la feina que porten feta, que és molta i de gran qualitat, i tota la planificació del que els queda per fer, sinó que també ens han mostrat les equivocacions o, més ben dit, els no-encerts i com els han sabut o pogut gestionar.

Autora: Almudena Gutiérrez

El primer dia es va tractar la planificació del sistema de gestió de documents electrònics i el desenvolupament d'algunes de les principals eines de gestió. Així, ens van explicar la seva conjuntura organitzativa inicial i quines van ser les seves aliances, la necessitat d'un canvi cultural de la funció d'arxiu i la necessitat de disposar d'una política de gestió documental i d'un model de requeriments tècnics i funcionals, fet amb els informàtics, que consideri les integracions entre sistemes. En la segona sessió vam continuar amb les eines de gestió i les polítiques per concretar: polítiques de digitalització, de signatura electrònica, model de metadades, catàlegs de tipologies documentals i de procediments, etc. La Marta i la Teresa van anar explicant pas a pas com s'estaven implementat totes aquestes eines i polítiques a la seva organització. Van compartir amb els assistents, tant a la sessió presencial com mitjançant l'aula virtual, tots els seus manuals, reglaments, guies i documents de treball, i van detallar les seves eines de control i seguiment de la implantació. Així mateix, van dedicar una bona part de la sessió a ensenyar-nos el seu gestor documental i el seu projecte, ja implantat, de digitalització de tota la documentació al registre d'entrada de l'Ajuntament. Una vegada més, amb sinceritat quant als encerts i a les errades.

Important per al desenvolupament del taller va ser també l'heterogeneïtat dels assistents, tant per la seva procedència (Generalitat, Parlament, Diputació, Ajuntament, estudiants, organització escolar, etc.), com per la seva situació quant a la implantació de la gestió de documents electrònics. Els assistents van ser molt participatius i les formadores van saber donar resposta i adequar-se a les inquietuds de cadascun. D'aquesta manera, per exemple, també es va dedicar una part de la sessió a l'organització de directoris com un pas més en la gestió dels documents electrònics mentre no es disposi d'un gestor documental: una realitat en moltíssimes organitzacions.

Com es pot intuir, vaig quedar molt satisfeta d'aquest taller. He assistit a bastants cursos, conferències, xerrades, etc. sobre l'apassionant món de la gestió dels documents electrònics, però en aquest cas em quedo amb el que he dit al principi: l'intercanvi de coneixement. Com vam comentar durant el taller, aquest és un dels punts forts de la nostra professió i va quedar ben patent durant les dues jornades. Us animo a acudir a alguna de les dues edicions que es faran a Tarragona i Girona pròximament, i a seguir compartint coneixement.

Visita guiada a l'Arxiu Comarcal del Vallès Occidental

David Garcia Salazar

Continuant amb el programa de visites guiades, l'AAC-GD va organitzar aquest passat dissabte 7 de febrer de 2015 una visita a l'Arxiu Comarcal del Vallès Occidental (ACVOC), també anomenat Arxiu Històric Comarcal de Terrassa (ACHT). La seu de l'arxiu està situada al carrer Baldrich número 268, a l'antiga funerària de la ciutat. La benvinguda a l'arxiu va ser a càrrec de Joan Soler Jiménez i va comptar també amb la presència de Teresa

Cardellach Giménez. Tots dos ens van obrir les portes d'un nou edifici de disseny i caràcter tècnic, inaugurat el passat 9 de juny de 2014 amb motiu del Dia Internacional dels Arxius.

Les instal·lacions es distribueixen en tres nivells. Al primer nivell podem trobar el vestíbul, la sala d'actes (o sala polivalent), la seu del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (CEHT), la sala de consulta (amb biblioteca auxiliar), un dipòsit, una sala de treball interna i una d'externa, una sala de digitalització, dues sales de preservació fotogràfica i altres suports, i un espai d'activitats i exposicions. Al segon nivell hi destaca el moll de càrrega i descàrrega, tres dipòsits (un dipòsit de fons judicials i notarials, un dipòsit de fons personals, patrimonials i altres, i un dipòsit amb planeres), una sala de desinfecció i neteja, i alguns magatzems auxiliars. Finalment, al tercer nivell hi trobem sis dipòsits addicionals (cinc d'ells convencionals i un sisè per a formats especials). El personal de l'arxiu està compost pel director de l'arxiu, dos arxivers, un tècnic mig d'arxiu i un auxiliar d'arxiu que s'encarrega principalment de les activitats, a més compta de manera temporal amb becaris de diverses escoles i universitats.

La visita guiada es va desenvolupar en tres parts. La primera part va correspondre a una breu explicació sobre l'edifici i altres aspectes generals de l'arxiu; la segona part va ser un recorregut per les diverses estances i espais de l'edifici, i la tercera va consistir en l'exposició d'alguns dels documents més significatius de l'arxiu.

La distribució òptima de llum natural en l'edifici revitalitza els espais de consulta i exposició de l'arxiu, i l'espai d'entrada, ampli i obert. A més, l'explicació que ens van oferir ens va permetre descobrir alguns aspectes històrics de la seu.

Així mateix, i pel que fa al contingut de la segona part, cal incidir en les activitats que ofereix l'arxiu, en les quals s'ha produït un augment exponencial del nombre d'usuaris que hi participen. Sorprèn l'heterogeneïtat d'aquestes activitats i, en especial, el creixement i la diversitat d'activitats adreçades al públic infantil, una molt bona iniciativa en què es poden trobar jocs i explicacions sobre la conservació dels documents a través d'uns ninots molt divertits. Les activitats infantils tenen el suport d'una empresa privada, que s'encarrega de dur a terme la didàctica de l'arxiu mitjançant vuit activitats infantils i un seguit d'activitats destinades a grups d'ESO i Batxillerat.

A més de les activitats adreçades als infants, destaquen l'exposició temporal sobre l'escriptor terrassenc Ferran Canyameres, sobre el qual vam poder observar documentació diversa del seu fons personal, i que s'inaugurà l'octubre de 2014 amb motiu de la commemoració dels cinquanta anys de la seva mort, i la gran iniciativa –la primera de l'Estat espanyol– de dur a terme activitats relacionades amb l'escriptura Braille per a persones amb discapacitat visual. L'ACVOC disposa d'informació sobre totes les activitats que ofereix a la pàgina web i també a través del telèfon 937 397 068.

En el transcurs de la visita als diferents espais de l'Arxiu vam poder conèixer alguns aspectes significatius i molt diversos de l'organització, els fons i el funcionament d'aquest centre, com la rapidesa en què es va fer la transferència de la documentació de l'antiga seu a l'actual (aproximadament un mes i mig), els aproximadament 400 plànols històrics digitalitzats que hi ha, els 2.000.000 aproximats de fotografies (negatius, positius, plaques de vidre, etc.) que conserva, el voltant dels 1.800 pergamins del s. X al XIX (el més antic dels quals, data de l'any 958 dC), el fons de l'Ajuntament de Terrassa, amb uns 2.500 m/l aproximats o els diversos fons d'empresa que custodia, entre d'altres.

A la última part de la visita, vam ser testimonis d'una exposició d'algunes de les mostres i documents més apreciats de l'Arxiu. En aquest punt, ens meravellà un còdex de St. Maximilià Otorí, un llibre d'antiguitats de principis del s. XVII (el llibre més antic d'història de la ciutat de Terrassa), el llibre de privilegis de Terrassa (1228-1652), diverses peces de documentació en escriptura Braille mostres de roba i altres elements testimonials del bàndol revoltat a la guerra civil espanyola, un disc dur que recull informació sobre l'acampada del col·lectiu 15-M a Terrassa, diversos mapes de St. Pere (antic nom del municipi) o un plànol de l'eixample de la ciutat el 1858, entre altres.

En definitiva, va ser un vertader plaer poder assistir a aquesta visita guiada, i encara més, com a vallesà.

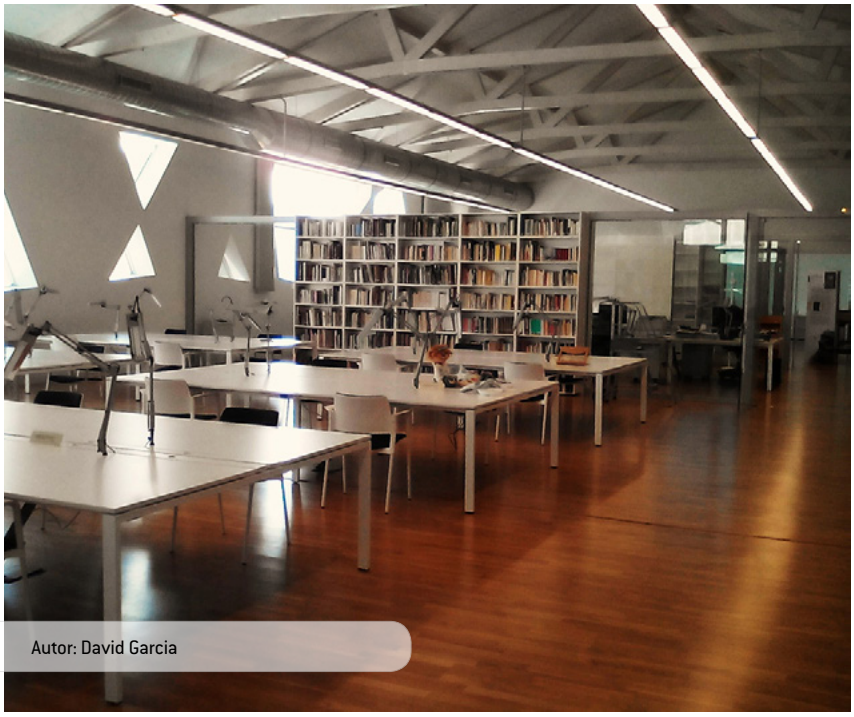

Autor: David Garcia

La proposta

Arissa. L'ombra i el fotògraf, 1922-1936

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB)

Fins al 12 d'abril de 2015

—

Arnau Guardiola

Sant Andreu del Palomar

Antoni Arissa i Asmarts va néixer el 1900 a Sant Andreu del Palomar, un dels nous barris annexionats a Barcelona el 1897. La vida d'Arissa va girar al voltant del negoci familiar, una impremta del carrer Casp de Barcelona, i la fotografia artística. Amb la impremta i la tipografia es guanyava la vida, i amb la fotografia experimentava i feia recerca fins a convertir-se en la seva passió. Una passió que va del corrent pictorialista al de la Nova Visió. Amb la Guerra Civil va minvar la seva creació fotogràfica, i la seva obra no va ser valorada fins a la seva mort l'any 1980 a Barcelona.

L'arxivament

Ara, part de la seva obra de 1922 a 1936, es pot contemplar en una exposició antològica al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona fins al 12 d'abril de 2015. Es tracta d'una selecció de 161 fotografies en blanc i negre (135 còpies de nou tiratge i 26 fotografies *vintage*) que provenen dels fons de la Fundación Telefónica, de l'Institut d'Estudis Fotogràfics, del Museu Nacional d'Art de Catalunya, del Museo Universidad de Navarra i del mateix arxiu de la família Arissa. A l'exposició també hi podem trobar revistes originals i facsímils, àlbums familiars, carnets professionals, diplomes i objectes diversos. Valentín Vallhonrat, periodista, i Rafael Levenfeld, economista i publicista, en són els comissaris. Segons el dossier de premsa de l'exposició, els dos comissaris estan associats des de l'any 1996 per a "l'arxivament, la conservació i l'exposició de col·leccions fotogràfiques".

Antoni Arissa, El petó, 1930. Colección Telefónica. © Família Arissa 2014

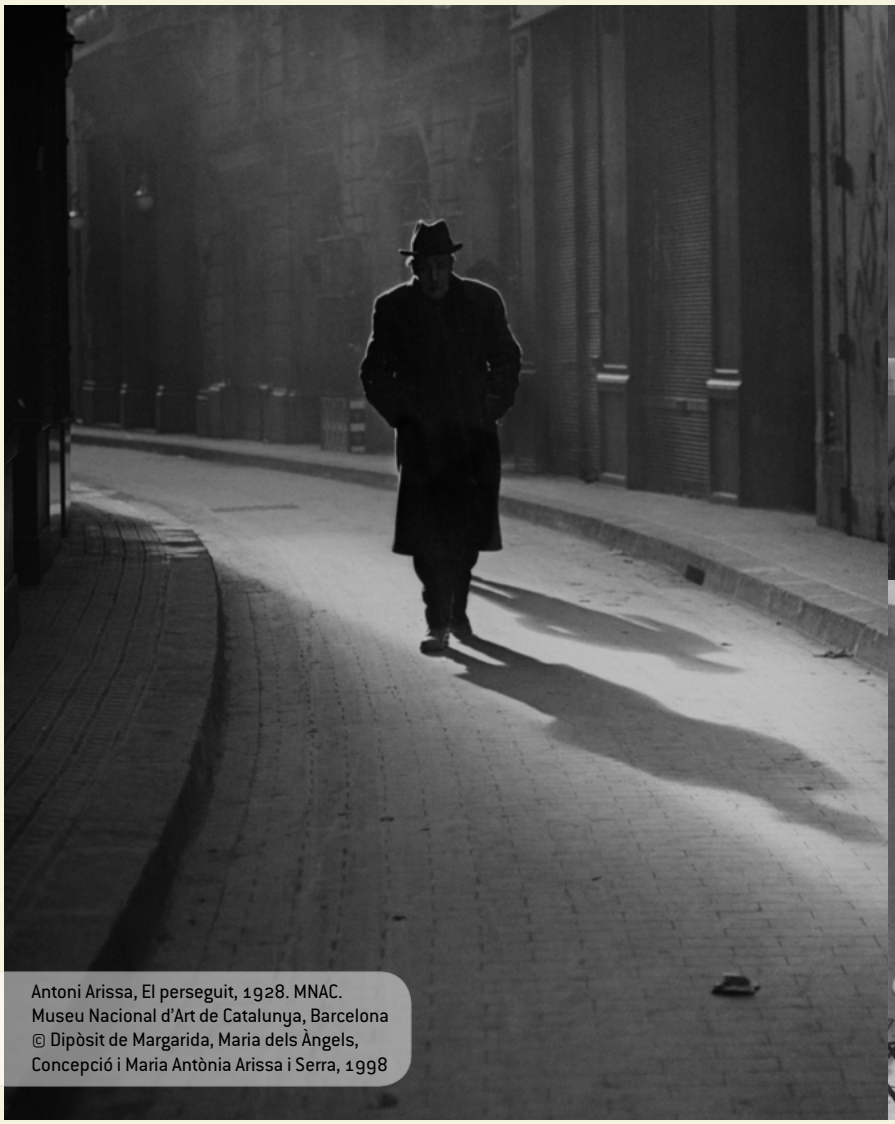

Antoni Arissa, El perseguit, 1928. MNAC. Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona © Dipòsit de Margarida, Maria dels Àngels, Concepció i Maria Antònia Arissa i Serra, 1998

Antoni Arissa, Sense títol, 1930-1936. Colección Telefónica. © Família Arissa 2014.

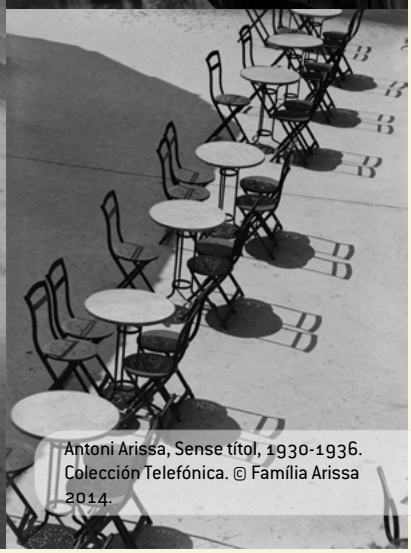

Antoni Arissa, Sense títol, 1930-1936. Colección Telefónica. © Família Arissa 2014.

Del pictorialisme a la Nova Visió

L'antològica es divideix en tres blocs estilístics. El primer fa referència a l'etapa inicial com a fotògraf vinculat al corrent pictorialista (1922-1928). El segon bloc, que es prolonga fins al començament dels anys trenta, queda integrat per fotografies que, mantenint temàtiques literàries, narratives i simbolistes, incorporen les solucions visuals de la modernitat. El tercer bloc (1930-1936) presenta un Arissa plenament incorporat a les avantguardes fotogràfiques, amb imatges que assumeixen els postulats de la Nova Visió europea.

Al bosc

El pictoralisme és un corrent fotoartístic que es desenvolupa a escala mundial entre finals de 1880 i 1918, i neix en contraposició a la tècnica dominant fins aleshores de crear fotografies amb el màxim de detall. La característica principal del pictorialisme passa per la manipulació de les fotografies mitjançant procediments pigmentaris i químics. Així, s'utilitzen filtres difusos i, per al positivat, papers semblants als utilitzats per a dibuixos i gravats. Dins d'aquest corrent, trobem un jove Arissa que plasma el seu imaginari fotogràfic mitjançant escenes rurals i costumistes. Hi trobem paisatges, personatges feinejant al camp –com els *Picapedrers*– o *Al bosc*, criatures o una *Primera llum* o capvespre d'algun altre indret. Són escenificacions molt vinculades a la Generació del 1898, a les quals la manipulació del bromur dóna un toc vaporesc. D'aquesta primera etapa es conserva un petit àlbum familiar amb un parell de fotomuntatges que criden l'atenció.

La unió fa la força

La Nova Visió va ser un moviment artístic relacionat amb la Bauhaus que es va desenvolupar en la dècada de 1920 i que considera la fotografia com una pràctica artística, amb les seves pròpies lleis de composició i il·luminació i on l'objectiu de la càmera es converteix en un segon ull per poder mirar el món. Es caracteritza per una nova mirada en els enquadraments, el contrast en les formes i en la llum, i en els picats i contrapicats. Arissa, a principis dels anys trenta, integra aquesta nova forma de concebre la fotografia, de manera que la seva mirada es converteix en l'element central de la seva obra. Les seves filles, una llanta de bicicleta, el port, *El rellotge*, els obrers amb *La unió fa la força*, el joc de llums i de línies, els interiors dels edificis, les ombres o els genials *El perseguit* i *El petó* en són un exemple.

Sense títol

Fruit de la tasca d'una entitat privada com Telefónica podem gaudir de l'an-

tològica d'aquest Arissa pràcticament desconegut. D'un Arissa amb un fons fragmentat per adquisicions de diferents institucions i amb obres artístiques "sense títol" i amb datació poc precisa. Desconec si, des d'un punt de vista arxivístic, faríem una exposició en funció dels estilis i si la localització dels indrets, que brillen per l'absència, haurien de formar part dels elements descriptius de l'antològica. No obstant això, crec que val la pena no perdre's aquesta "baula perduda de la història de l'art d'avantguarda", on el joc de llums i ombres són una meravella.

De l'arxiu a l'arxiver

Abigail Sagarra, responsable del Servei d'Arxiu i Llegats de l'Institut d'Estudis Ilerdencs

La meva relació amb el món dels arxius va començar l'any 1986 quan vaig accedir a una plaça de documentalista del Gabinet d'Estudis i Documentació de la Diputació de Lleida.

Allí em vaig començar a familiaritzar amb les tècniques documentals i bibliogràfiques i ben aviat vaig descobrir un món que em va apassionar des del primer moment. Sempre havia pensat que la meva formació acadèmica de llicenciada en Filosofia i Lletres, en l'especialitat d'Història, em faria decantar cap a la docència, però està clar que no va ser així, els documents i els llibres van guanyar la partida de manera definitiva.

Durant quatre anys vaig estar fent tasques de documentalista, principalment de recerca d'informació i documentació sobre temes tècnics i d'administració local, fins que l'any 1990 em van traslladar a l'Institut d'Estudis Ilerdencs i em vaig incorporar al Servei d'Arxiu i Llegats amb l'Emília Capell.

El canvi va ser força important per mi. Primer perquè vaig anar a treballar a un edifici històric que sempre m'havia atret, l'Antic Hospital de Santa Maria, però sobretot perquè va representar el meu començament com a arxivera. Vaig deixar enrere les tècniques documentals i em vaig endinsar en el món de la documentació històrica. De nou una descoberta engrescadora, nous materials, nous projectes, nous reptes. A partir d'aquell moment els manuscrits, els pergamins, els mapes, els gravats i els llibres antics van passar a formar part de la meva vida professional i a enriquir-la de manera notable.

Al cap de dos anys, l'anterior arxivera es va traslladar a Barcelona i jo vaig ocupar, primer de manera interina i a partir de l'any 2006 per oposició, la plaça de responsable del Servei. Així doncs, vaig passar a gestionar un servei que sempre defineixo a mig camí entre un arxiu i una biblioteca, donada la naturalesa dels fons bibliogràfics i documentals que conté. La documentació històrica de l'Antic Hospital de Santa Maria, les monografies impreses a Lleida entre els segles XV i XX del llegat Areny o la col·lecció de mapes i gravats ajuden a fer-se una idea del fons. La diversitat de materials i les diferents tècniques de tractament documental van propiciar complementar la meva formació arxivística amb els cursos de l'AAC-

GD i també amb un postgrau en gestió de biblioteques que vaig cursar durant l'any 1999 a la Universitat Pompeu Fabra. Així van anar veient la llum els inventaris, els quadres de classificació, els instruments de descripció i les guies del servei.

Actualment a l'arxiu treballem dues persones que gestionem els fons històrics i les col·leccions bibliogràfiques. Durant aquests anys, amb la Sílvia Farrús hem consolidat un bon tàndem professional; juntes hem sabut trobar el punt de complement i hem posat les nostres capacitats al servei dels usuaris. Posem a disposició dels investigadors i del públic en general el conjunt dels fons, amb la qual cosa facilitem la recerca local.

La difusió dels fons ha estat una qüestió molt present en la nostra tasca i per fer-la hem aprofitat els elements que ens han brindat les circumstàncies. Em sento especialment satisfeta de les exposicions que hem dut a terme, tant de les que hem fet en solitari des de l'arxiu com de les que hem materialitzat juntament amb altres institucions. El resultat de l'experiència ha estat altament positiu i ens ha permès constatar que la col·laboració institucional és una molt bona eina de treball.

També la presència en línia és una eina bàsica per agilitar i facilitar al màxim la consulta, sobretot perquè som conscients que els usuaris cada cap són menys presencials i més virtuals, i això ens planteja el repte de fer front a nous projectes per poder donar resposta a les noves necessitats i oferir informació de qualitat.

És per això que des de l'arxiu hem fet una aposta decidida per la digitalització dels fons i per formar part de projectes col·lectius, que ens donen més visibilitat, com és el cas de la Memòria Digital de Catalunya, en què ara som presents amb algunes col·leccions. Entenem que aquesta és una aposta irrenunciable que s'hauria de mantenir tot i les dificultats pressupostàries dels moments actuals.

Gairebé sempre hi ha dificultat i mancances que són presents en el dia a dia de l'arxiu. En el nostre cas, el fet de treballar en un edifici històric, tot i ser un valor afegit, comporta un seguit d'inconvenients que fan que l'arxiu no reuneixi les condicions òptimes de treball. Patim una manca important d'espai i una accessibilitat dificultosa, problemes que no sempre són fàcils de solucionar. La falta d'espai, a banda de repercutir en l'ordre quotidià, dificulta enormement el creixement de l'arxiu, ja que impossibilita l'acceptació de donacions de particulars que enriqueixen en gran manera el fons.

Amb tot, sóc optimista, m'agrada la meva feina i em sento afortunada de gaudir-ne. També estic contenta de formar part d'un col·lectiu de professionals, el GALL (Grup d'Arxivers de Lleida), que ens permet compartir inquietuds, projectes i activitats. I això m'estimula a seguir plantejant nous objectius i noves reflexions per a intentar transmetre il·lusió per la feina i sumar esforços per posar en valor el patrimoni documental de tots.

La Junta informa

Sessió 2/2015

- Aprovació de les actualitzacions del pressupost del 2015
- Explicació de les novetats, especialment el dossier de patrocini, del Congrés d'Arxivística de Catalunya de Lleida 2015
- Exposició dels projectes duts a terme per les vocalies de Publicacions, Difusió i Comunicació
- Explicació de les accions dutes a terme per la Vocalia de Didàctica i de la posada en funcionament de la secció de didàctica en la pàgina web de l'AAC-GD
- Seguiment de diverses convocatòries laborals

Moviments de socis

Altes: 5
Baixes: 5
Canvis de condició: 3

COMPOSICIÓ DE LA JUNTA

Presidència
Joan Soler Jiménez
president@arxivers.com
Vicepresidència
Vicenç Ruiz Gómez
vicepresident@arxivers.com
Secretaria
Josep Ribas Solà
secretaria@arxivers.com
Tresoreria
Marta Munuera Bermejo
tresoreria@arxivers.com
Vocalia de Relacions Institucionals
Dolors Visa Oró
relacionsinstitucionals@arxivers.com
Vocalia de Treball
Sara Folch de la Fuente
treball@arxivers.com
Vocalia de Serveis
Juanjo Vas Rafael
serveis@arxivers.com
Vocalia d'Activitats
Betlem Martínez Raduà
activitats@arxivers.com
Vocalia de Recerca
Jordi Serra Serra
recerca@arxivers.com
Vocalia de Difusió
Mònica Sesma Siuraneta
difusio@arxivers.com
Vocalia de Comunicació
Olga Tàpias Sánchez
comunicacio@arxivers.com
Vocalia de Didàctica
Núria Batllem Cabello
didactica@arxivers.com
Vocalia de Publicacions
Gerard Mercadé Pié
publicacions@arxivers.com
Vocalia de Formació
Carles Quevedo García
formacio@arxivers.com

HORARI D'ATENCIÓ

Suport administratiu:
Maria Funés

Dilluns i dijous: de 15 a 19 h
Dimarts, dimecres i divendres: de 9 a 15 h

BÚSTIA DE SUGGERIMENTS

Edita
Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya
Rocafort, 242 bis, 1r.
08029 Barcelona
Tel. i fax: 934 19 89 55
associacio@arxivers.com
www.arxivers.com

Coordinació
Gerard Mercadé

Consell de redacció
Irene Brugués
Montserrat Flores
Olga Garcia
Arnau Guardiola
Santi Lopera
Gerard Mercadé
Mònica Sesma
Jonás Suárez

Disseny i maqueta
Disseny Visual

Dipòsit Legal: 292/89
ISSN: 0214-6924

NUBILUM
SMART DOC

artyplan
document

ebla
manuscripta

GG
Grupo Galilea
Asesores en seguros

aradoc
GESTIÓ DOCUMENTAL